

گفت‌وگوی صبا با سجاد پرهیزکاری، کارگردان مستند «درس انار»

سینمای مستند جستجویی برای لمس واقعیت‌های انسانی

فرهمناد ناظریان
گفت‌وگو

سجاد پرهیزکاری با مستند «درس انار» در جشنواره فیلم کوتاه تهران حضور دارد. این فیلم به روایت

زندگی «میثم»، جوانی با معلولیت جسمی می‌پردازد که در دوران کرونا با توانایی ذهنی ویژه‌اش وارد ماجرابی غیرمنتظره می‌شود. پرهیزکاری در این گفت‌وگو از شکل‌گیری ایده، دشواری‌های ساخت و نگاه انسانی اثرش سخن گفته است.

این تصمیم، اجبار مالی و فشار زندگی است. دو سال از این اتفاق گذشته بود که تصمیم گرفتم درباره‌اش فیلم بسازم. هدفم قضاوت نبود، بلکه می‌خواستم این موقعیت را از زاویه انسانی و اجتماعی ببینم.

او هنوز این کار را انجام می‌دهد؟

خیر، وقتی سراغش رفتم دیگر آن کار را کنار گذاشته بود. در فیلم هم خودش صادقانه توضیح می‌دهد که مجبور بوده برای تأمین هزینه‌های دانشگاه به این کار تن دهد.

ساختار مستند چگونه است؟ آیا با یک روایت پرتله‌ای روبه‌رو هستیم یا شیوه داستانی دارد؟

ساختار فیلم بیشتر پرتله‌ای است. ما از زاویه‌های مختلف زندگی میثم را می‌بینیم، اما برخورد کلاسیک با روایت نداریم. یعنی قصه از نقطه شروع تا پایان مشخصی پیش نمی‌رود، بلکه تنها بخشی از زندگی او را بدون نتیجه‌گیری قطعی دنبال می‌کنیم. می‌خواستم مخاطب در موقعیت زندگی او قرار بگیرد و بدون دخالت مستقیم فیلمساز قضاوت کند.

در روند تولید با چه چالش‌هایی روبه‌رو بودید؟

از نظر رابطه با سوژه مشکلی نداشتیم چون بین ما اعتماد قدیمی وجود داشت. سعی کردم هرگز چیزی که به زندگی شخصی یا حیثیتش آسیب بزند، وارد فیلم نکنم. اما در ادامه مسیر، چالش‌های دیگری پیش آمد؛ از جمله اینکه فیلم از حضور در جشنواره «حقیقت» و جشنواره مستند تلویزیونی کنار گذاشته شد، چون به نوعی ماجرا را «جرم‌انگارانه» تلقی کردند. البته نیت ما نقد یا افشا نبود، بلکه نگاه انسانی به موقعیتی اجتماعی بود.

در روند پژوهش، آیا از نظر پزشکان یا متخصصان هم به موضوع پرداختید؟

بیشتر تمرکز ما روی خود شخصیت بود. تلاش کردیم از خلال زندگی و تجربه‌های شخصی‌اش به مسئله‌ی بزرگ‌تری اشاره کنیم؛ اینکه در ایران حدود ۶۰ تا ۷۰ هزار فرد مبتلا به فلج مغزی وجود دارد، اما هیچ‌کس به این فکر نمی‌کند که وقتی به سنین بالاتر می‌رسند، با چه مشکلاتی روبه‌رو می‌شوند؛ به‌ویژه در زمینه اشتغال و نگاه جامعه به آن‌ها.

آیا انجمن بیماران CP یا نهاد خاصی از شما حمایت کرد؟

خیر، فیلم کاملاً مستقل ساخته شد. تنها مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی از فیلم خوشش آمد و آن را خریداری کرد.

مخاطبان در نمایش‌های جشنواره چه واکنشی نشان دادند؟

بسیار مثبت بود. بسیاری از تماشاگران بعد از دیدن فیلم گفتند تلاش و اراده‌ی میثم برایشان ستودنی بوده است. فضای زندگی او و نحوه‌ای که با محدودیت‌هایش کنار آمده، تأثیر زیادی بر مخاطب گذاشت.

برای شروع، کمی از موضوع مستندان بفرمایید.

مستند درباره‌ی میثم است؛ جوانی سی‌ساله مبتلا به فلج مغزی (CP) که بخش زیادی از بدنش دچار معلولیت است، اما ذهن بسیار فعالی دارد. از دوران دبستان به خانواده‌اش گفته بودند که او نمی‌تواند بیش از پایه اول تحصیل کند، اما مادرش با پافشاری و حمایت فراوان باعث شد میثم در مدارس عادی ادامه دهد و در نهایت مدرک کارشناسی حسابداری بگیرد.

در موضوع مستند شما، میثم با وجود تحصیلات دانشگاهی، در اشتغال با مشکل مواجه است؟

بله، به دلیل شرایط جسمی‌اش نتوانسته شغل مناسبی پیدا کند. اما در عوض حافظه‌ی خارق‌العاده‌ای دارد و این ویژگی باعث شد در دوران کرونا، زمانی که امتحانات دانشگاه‌ها آنلاین برگزار می‌شد، به جای دانشجویان دیگر امتحان دهد و از این طریق کسب درآمد کند.

یعنی عملاً در دوره کرونا به نوعی امتحان‌دهنده آنلاین برای دیگران بوده؟

بله، درست است. از زمانی که امتحانات غیرحضوری شد، برخی دانشجویان از او خواستند به جای آن‌ها امتحان دهد.

چطور شد که این سوژه را برای ساخت مستند انتخاب کردید؟

من سال هاست میثم را می‌شناسم؛ از دوستان قدیمی من است. در دوران کرونا متوجه شدم چنین کاری انجام می‌دهد. ابتدا برایم عجیب بود، اما بعد متوجه شدم پشت

واکنش خود میثم و خانواده‌اش پس از دیدن فیلم چگونه بود؟ خیلی خوشحال بودند. هم خودش و هم خانواده‌اش از اینکه فیلم با احترام و صداقت ساخته شده قدرانی کردند. احساس می‌کنم همین بازتاب مثبت می‌تواند در ادامه زندگی‌اش به او انگیزه بیشتری بدهد.

فیلم چند نوبت نمایش داشته و بازخوردها چگونه بوده؟

دو نمایش در جشنواره داشتیم و واکنش‌ها بسیار خوب بود. تماشاگران با شخصیت ارتباط برقرار کردند و حتی بعد از نمایش درباره وضعیت افراد مشابه با من صحبت می‌کردند، که برایم ارزشمند بود.

این چندمین تجربه مستندسازی شماست؟

نزدیک به ده سال است که در زمینه تدوین فیلم مستند فعالیت دارم، اما «درس انار» اولین فیلم من در مقام کارگردان است. پیش از این هم اثری با عنوان «میراث» درباره جنگ ۱۲ روزه ساخته‌ام که به جشنواره حقیقت ارائه شد.

چرا قالب مستند را برای کار خود انتخاب کردید؟

چون مستند به من اجازه می‌دهد واقعیت را لمس کنم و بدون واسطه با انسان‌ها روبه‌رو شوم. برای من حقیقت زندگی، جذاب‌تر از هر داستان تخیلی است.

و در پایان، معنای عنوان «درس انار» چیست؟

در فیلم اشاره می‌شود که در دوران کودکی، وقتی میثم در آزمون سازمان سنجش هوش شرکت می‌کند، به خانواده‌اش می‌گوید او فقط تا درس «انار» از کتاب اول دبستان می‌تواند پیش برود. همین جمله بعدها برای من به استعاره‌ای از محدودیت و مقاومت تبدیل شد؛ اینکه انسان می‌تواند از «درس انار» فراتر برود، اگر بخواهد.

هادی حجازی فر میرسعید مولویان شبنم قربانی
بابک کریمی سیدعلی صالحی امیردژاکام اردشیر رستمی
حسین شریفی ترمز کرمانیان ارغوان عزیز
با حضور افتخاری سعید آقاخانی
و هنرمندی علی مصفا

هم اکنون در سینماهای سراسر کشور

سید محمد رضا خرمدندان
مهدی فرجی
GUARDIAN OF THE FIELD
محصول سازمان سینمایی سوره